

ВАН МЕХЕЛЕН И ДРУГИ СРЕЩУ ХОЛАНДИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 23 април 1997 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: Чл. 6, ал. 1 и 3 d;

КЛЮЧОВИ ДУМИ И ИЗРАЗИ: ПРОИЗНАСЯНЕ ПО НАКАЗАТЕЛНО ОБВИНЕНИЕ/ ПРАВО НА ЗАЩИТА/ РАЗПИТ НА СВИДЕТЕЛИ

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

По делото Ван Мехелен и други срещу Холандия

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, на свое заседание, в съответствие с член 43 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък "Конвенцията") и съответните разпоредби от Правилника на Съда, в следния съдийски състав: Р. Бернхард, председател, Ф. Мачер, Ш. Руссо, Н. Валтикос, И. Фойгел, Б. Репик, К. Юнгвирт, Е. Левиц, П. Ван Дайк и с участието на секретаря Х. Петцолд и помощник-секретаря П. Махони, след закрити заседания на 27 януари и 18 март 1997 г.,

постановява следното решение, което бе прието на последната от горепосочените дати:

ПРОЦЕДУРА:

1. Спорът е отнесен до Съда от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") на 17 април 1996 г. в рамките на тримесечния срок, предоставен с чл. 32, пар. 1 и чл. 47 от Конвенцията. Делото е образувано на основата на четири жалби срещу Кралство Холандия, отправени до Комисията при условията на чл. 25. И четиримата жалбоподатели са холандски граждани.

В искането за произнасяне Комисията се е позовала на чл. 44 и чл. 48, както и на декларацията на холандското правителство, с която се признава обвързващата юрисдикция на Съда (чл. 46). Предметът на искането е да се постанови решение, с което да се установи дали фактите по делото съставляват нарушение на задълженията на ответната държава, произтичащи от чл. 6, пар. 1 и 3 (d) от Конвенцията.

2. - 8. *[Параграфи 2 - 8 описват участието на жалбоподателя в процедурата, назначаването на адвокат на жалбоподателя, образуването на съдийския състав (включващ служебно назначения съдия с холандска националност (член 43 от Конвенцията) и г-н Р. Бернхард, зам. председател на Европейския съд (чл. 21, т. 3 (б) от Процедурния правилник), отказа да бъде допуснато писмено становище на неправителствената организация Rights International, New York, представянето на становището на правителството, завеждането на искането на жалбоподателя по член 50, имената на лицата, които се явяват пред Съда от името на правителството, на Комисията и на жалбоподателя, и реда за пледирание пред Съда и отговаряне на въпросите на Съда по време на делото].*

ФАКТИТЕ :

I. Обстоятелствата по делото

A. Предистория

- 9.- 10. *[Въз основа на оперативна информация, уличаваща жалбоподателите като извършители на няколко грабежа, е формирана полицейски групи за тяхното*

наблюдение от 25 януари 1989 г. На 26 януари 1989 г. към 17 ч. 15 мин. три моторни превозни средства, Мерцедес, BMW и Ланчия, били забелязани едно след друго да напускат едно от двете места за паркиране на каравани. Отбелязани били техните регистрационни номера.]

11. На 26 януари 1989 г. към 18 ч. била обрана пощенската станция на град Оиршот. Прозорецът на станцията бил счупен чрез удар със задната част на автомобил Мерцедес, която била оборудвана с греда от стомана. Един от нападателите, носещ черен мотоциклетен шлем и въоръжен с пистолет, принудил служителите на пощата да му предадат 70 000 гулдена. След това грабителите слезли от Мерцедеса и се качили на автомобила BMW. Впоследствие полицията намира изгорелия автомобил BMW, [...] а по същите пясъчни следи, използвани от автомобила BMW, излязъл автомобил Ланчия. В хода на започналото преследване задната врата на колата се отворила и едно лице, намиращо се на задната седалка, открило огън по полицейската кола с пистолет и лека картечница. Един автомобил с цивилни граждани бил засегнат от случаен куршум, без да бъдат наранени пътуващите в него.

Автомобилът Ланчия се отдалечил с висока скорост и навлязъл в един страничен път. Когато полицейската кола го догонила, той вече бил спрял. Застанал на пътя човек стрелял по полицаите с лека картечница. Засегната била полицейската кола, а намиращите се в нея служители били ранени, след което стрелящият и останалите лица от автомобила Ланчия избягали.

12. И трите автомобила - Мерцедес, BMW и Ланчия, били след това идентифицирани като моторните превозни средства, които са били забелязани да напускат мястото за паркиране на каравани.

Б. Наказателната процедура

1. Производство пред районния съд

13. Жалбоподателите и едно друго лице, наречено Амандус Пруаймбум (да не се бърка с жалбоподателя Антониус Пруаймбум), са били обвинени за опит за предумишлено убийство или алтернативно, за съвкупност от опит за убийство и въоръжен грабеж. Били изправени като подсъдими пред Районния съд в гр. Хертогенбуш на 19 май 1989 г.

Представените от обвинението доказателства са включвали и дадените пред полицията показания на полицейски служители, които са били идентифицирани само с номер.

14. С определение от 2 юни 1989 г. Районният съд е взел решение, че е необходимо да се установи дали свидетелите, идентифицирани само чрез номера, са имали правомощия да извършват полицейско разследване. [...] Съдия-следователят е установил, че въпросните служители на полицията действително са имали право да извършват полицейско разследване.

Защитникът на г-н Вилем Венериус оспорва издаването на осъдителна присъда единствено въз основа на свидетелските показания на полицейските служители, идентифицирани само с номера, и по същество анонимни свидетели. Районният съд отхвърлил това възражение, като постановил, че полицейските служители притежавали правомощия по разследване на престъпления, поради което доказателствената сила на изявленията им не била повлияна от тяхната анонимност.

Районният съд осъдил подсъдимите за съвкупност от опит за убийство и въоръжен грабеж. Доказателствата, уличаващи жалбоподателите като извършители на тези престъпления, се основавали на предпроцесните показания на анонимните полицейски служители, като нито един от тях не бил разпитан от районния съд или от съдия-следователя.

Всичките пет подсъдими били осъдени на по десет години затвор.

2. Производство пред Апелативния съд

15. Петимата осъдени обжалвали присъдата пред Апелативния съд в гр. Хертогенбош.

В съдебно заседание на 2 май 1990 г. защитниците на жалбоподателите направили искания да бъдат допуснати до разпит няколко поименно определени, а така също и анонимни свидетели. Апелативният съд се обърна към съдия-следователя, първо, защото счел за необходимо да се изяснят съображенията на разпитаните лица срещу разкриване на тяхната самоличност и второ, защото броят на свидетелите бил такъв, че провеждането на разпита им пред съда в открито заседание било неудобно. Лицата, които следвало да дадат показания, били четирима полицейски служители с разкрита самоличност, единадесет анонимни полицейски служители и двама цивилни граждани.

16. Именуваните и анонимните свидетели били разпитани на 24 и 27 септември и 5-8 и 13 ноември 1990 г. Всички анонимни свидетели са продължавали да бъдат или са били по време на деянието полицейски служители с правомощия да разследват престъпления.

[При разпита на анонимните свидетели съдия-следователят, свидетелят и секретарят се намирали в едно помещение, докато в друго помещение били обвиняемите, техните защитници и представителят на обвинението. Обвиняемите, защитниците и обвинителят са имали възможност да чуят всички въпроси и отговори на свидетелите, чрез осигурена звукова връзка между двете помещения [...], като изявленията на свидетелите били повтаряни от съдия-следователя на секретаря, който ги е записвал.]

17. *[На 24 септември 1990 г. свидетел 001 е дал показания, [...] член на групата за наблюдение. [...] останал анонимен в интерес на службата, и за сигурността на семейството му, заплашвано в миналото по друг повод. Свидетел N 001 потвърдил, [...] че разпознал г-н Ван Мехелен като мъжа, който седял до шофьора на автомобила Ланчия.*

Свидетел BRZ 03 е бил разпитан на същата дата. Поискал анонимност [...] за безопасността на семейството и приятелите си; получавал е заплахи в миналото. [...] Бил е член на групата за извършване на ареста. [...] Бил тежко ранен при престрелката.]

Свидетел 006 е бил член на групата за наблюдение. Той поискал да остане анонимен, за да осигури безопасност на своите семейство, приятели и колеги; известни му били случаи, при които семействата на полицаите били заплашвани. Потвърдил е верността на рапорта, който е съставил съвместно със свидетел 005.

По съответното време свидетел BRZ 09 е участвал в полицейския екип за извършване на ареста. Той е пожелал да остане анонимен в интерес на службата, но също и на безопасността на семейството си. Потвърдил е данните от предходен негов рапорт, с който установил, че се е намирал на задната седалка в полицейската кола, преследвала автомобила Ланчия, и че по него е било стреляно.

18. На 27 септември 1990 г. съдия-следователят съставил официален доклад за своите констатации по отношение на първите четирима анонимни свидетели. Той е счел, че на тях може да се има доверие, въпреки че са проявили голяма предпазливост при поставянето на въпроси, които могат да се отразят на тяхната анонимност. Също така е приел за обосновани съображенията им да запазят анонимността си.

19. Също на 27 септември 1990 г. съдия-следователят допълнително е разпитал двама наименувани служители на полицията, а така също и наименувания свидетел г-н Енгелен. Последният бил цивилният очевидец, който е заявил, че е видял стрелящ

мъж. По-късно е идентифицирал този мъж в лицето на г-н Ван Мехелен при разпознаване през еднопосочно стъкло.

20. На 3 октомври 1990 г. Апелативният съд е подновил производството. Защитникът на г-н Вилем Венериус поискал един от анонимните полицейски служители - BRZ 03q да бъде изслушан в открито съдебно заседание. Апелативният съд взел решение да не продължи разглеждането на делото, докато всички свидетели не бъдат разпитани от съдия-следователя.

21. На 5 ноември съдия-следователят подновил разпита на свидетелите.

Свидетел BRZ 010 заявил, че бил член на полицейската група по задържането. Управлявал е полицейската кола, използвана при опита да се преследва автомобила Ланчия с цел да бъде принуден да спре. В лицето на г-н Йохан Венериус е разпознал водача на преследваното моторно превозно средство.

Свидетел 004 заявил, че по съответното време е участвал в екипа за наблюдение. Пожелал да остане анонимен, защото се страхувал за безопасността на семейството си. Освен това бил включен в работата на криминалната разузнавателна служба. По тази причина неговите началници искали да запазят анонимността му. Той също разпознал г-н Йохан Венериус като водач на лекия автомобил Ланчия.

Свидетел 005 също е бил член на полицейската група за наблюдение. Пътувал е в полицейската кола, която минала покрай автомобила Ланчия, и е разпознал г-н Йохан Венериус като негов водач.

22. [*Свидетел 003 по съответното време е бил член на групата за наблюдение. Пожелал е да остане анонимен в интерес на службата, а така също и на безопасността на семейството си. [...]*]

Свидетел 46204 е участвал в екипа за извършване на ареста. Поискал е да остане анонимен в интерес на службата, а така също и на безопасността на своето семейство. Видял е автомобила BMW преди и след грабежа в Ойршот. Твърдял е, че и в двата случая водач е бил жалбоподателят Пруаймбум, като впоследствие го е посочил при проведено разпознаване.

Свидетел 46203 е бил член на същата група по задържането. Бил "99 % сигурен", че е видял г-н Ван Мехелен да влиза в паркинга за каравани около три часа преди, трите коли да излязат оттам.

[*Свидетел BRZ 08 вече бил напуснал полицията [...]. Поискал е да остане анонимен в интерес на безопасността на семейството си. [...] Управлявал е полицейската кола, която е преследвала автомобила Ланчия и по която бил открит огън. Получил е наранявания наред с останалите полицаи в колата.]*

23. На 19 ноември 1990 г. съдия-следователят съставил доклад за своите констатации относно разпита на свидетелите. В този документ се чете следното:

"РАЙОНЕН СЪД НА ХЕРТОГЕНБОШ"

Съдия-следовател, отговорен за криминални дела

ОФИЦИАЛЕН ЗАПИС НА КОНСТАТАЦИИТЕ

[...]

Аз, съдия-следователят, разпитах двадесет свидетели в присъствието на секретаря. Също така аз, съвместно със секретаря, съставих протоколи за проведените разпити, които

предоставих на всяко едно от обвинените лица. [...] В протоколите за разпит изявленията на обвиняемите и техните защитници са отразени поотделно като на лица, задаващи въпроси.

Посочените свидетели бяха разпитани на следните дати:

24 септември 1990 г. - 001, BRZ 03, 006, BRZ 09; на 27 септември 1990 г. - Ф. Енгелен, А. Де Вет, Г. Янсен; на 5 ноември 1990 г. - BRZ 10, 004, 005; на 6 ноември 1990 г. - 003, 46204, 46203; на 7 ноември 1990 г. - BRZ 08; на 8 ноември 1990 г. - В. Майерс, П. Аартс, Х. Коен; на 13 ноември 1990 г. - Х. Корбайн, П. Свартис, Г. Лигтвед

[...]

Обвиняемите, техните защитници и представителят на обвинението бяха редовно призовани за всеки разпит. При явяване винаги им беше предоставяна възможност да задават въпроси. Те широко използваха това свое право. Разпитите отнеха значително време. Най-краткият разпит на неидентифициран свидетел продължи почти два часа (46203); най-дългият - около пет часа (BRZ 08). Разпитите на свидетелите Янсен и Коен продължиха по пълни пет часа. Може би тази информация ще бъде от полза при преценяването на предложението, направено пред Апелативния съд на 3 октомври 1990 г., за провеждане на разпита на всички свидетели в един и същ ден.

Фактът, че свидетелят не е отговорил на отделен въпрос, също е документиран в текста на неговото изявление.

Показанията са записани много детайлно и фактически покриват всички повдигнати въпроси, включително и от защитата, като където е необходимо, съдържанието на протокола буквално отразява казаното от свидетеля. Текстът на протокола във вид на проект беше предоставян на присъстващите страни, които разполагаха с възможността да го коментират, да правят искания или да поставят нови въпроси. При необходимост изявленията бяха поправяни, изяснявани и допълвани, но разбира се, винаги в границите на това, което свидетелят действително иска да каже. И даже при наличието на неудобствата, свързани с начина на провеждане на разпита на неидентифицираните свидетели, моето убеждение е, че представителят на обвинението и защитата имаха достатъчно възможности да поставят всеобхватно своите въпроси по време на изслушването. Присъстващите на разпитите наистина използваха това свое право с часове при всеки отделен случай. Ако желаеха, те неколккратно разполагаха с шанса да задават въпроси на разпитвания свидетел. За разлика от това, което нормално се случва в открито съдебно заседание, всеки можеше да следи непосредственото записване на изявленията, а след това да изисква изясняване на текста или внасянето на допълнения. Въпросите се ограничаваха единствено от предмета на делото (виж детайлите в текста на протоколите), но не и от съображения за времето, което ще е нужно за провеждане на разпита.

В светлината на най-новата съдебна практика по отношение показанията на неидентифицираните свидетели, аз считам, че е необходимо да обявя моите констатации по въпроса. Аз, съдия-следователят, и секретарят бяхме единствените лица, които присъстваха на всички разпити от началото до края.

Аз поддържам констатациите си, записани на 27 септември 1990 г., по отношение на свидетелите, за които се отнасят (виж пар. 18 по-горе). Сега бих добавил следното:

Всички "номерираните свидетели" разкриха самоличността си пред мен. За мен беше ясно, че всичките единадесет бяха различни лица.

Техните изявления показваха такова познаване на фактите, че аз съм напълно убеден, че съм разговарял със свидетелите, за които се отнасят номерата по документите. Нямам основания да съм съмнявам в тяхната достоверност. Нито пък в който и да е момент

съм имал впечатление, че съм заблуждаван. Напротив, всеки от тях беше последователен и логичен. Лицата, които се изправяха пред мен, бяха със сериозно изражение. Неидентифицираните свидетели бяха очевидно напълно запознати с естеството на клетвата, че ще кажат истината, или на обещанието, което са дали, както и със значителните интереси, поставени в рискована ситуация, особено на обвиняемите по делото. Спокойният и уравновесен начин, по който например свидетелите BRZ 03 и BRZ 08 описваха преживяванията си в Линд (в тази връзка аз изрично оставям за Апелативния съд решението дали обвиняемите са автори на престъплението), беше впечатляващ и със сигурност не носеше никакви белези на озлобление към обвинените лица. Всички свидетели показаха известна степен на предпазливост, която не ме притесни с оглед на желанието им да останат анонимни и понякога твърде силовия начин на поставяне на въпроси от страна на част (двама) от защитниците.

Ако всички изявления на свидетелите се съпоставят едно с друго, могат да бъдат установени някои различия в подробностите. Аз не мисля, че тези различия са от такова естество, че да доведат до заключение за ненадеждност на показанията. По-скоро, доколкото досега съм констатирал някакви различия, аз бих ги определил като "страничен шум", който според моя професионален опит практически винаги съпровожда изявленията на свидетелите. Разбира се, в края на краищата остава Апелативният съд да реши стойността на показанията.

Съображенията на свидетелите, пожелали в конкретния случай да останат анонимни, са отразени в протоколите за разпит. [...]

Като изрично оставям настрана въпроса дали обвиняемите са извършители на престъплението, си позволявам да отбележа, че конкретният случай буквално илюстрира факта, че очевидно има хора, за които човешкият живот не представлява нищо, когато става въпрос как да избегнат отговорността за изключително сериозните престъпления, които биха могли да извършат.

Аз мога да разбера, че са налице съществени възражения срещу разкриването пред широката публика на имената и външността на членовете на специализираните полицейските екипи, създадени за задържане на извършители на престъпления или за осъществяване на наблюдение. С това имам предвид, че очевидният интерес на обществото да бъдат разкрити тежките престъпления ще натези върху везните. Същевременно съм на мнение, че поведението на неидентифицираните свидетели (които за мен вече не са анонимни) по настоящето дело е било обект на надлежен съдийски надзор. За мен като съдия-следовател не е очевидно, че "номериранияте свидетели" са действали безотговорно. По-скоро моето убеждение е, че точно обратното е вярно.

По време на последния разпит на свидетеля Коен двама от адвокатите на обвиняемите ме помолиха да бъде записано в протокола, че според тях свидетелят е отговарял не само на въпросите за защитата, но също и на въпроси на съдия-следователя, зададени по преднамерено тежък и тромав начин, който ги е правил труден за възприемане. Бях помолен да подкрепя това тяхно мнение, но аз отказах да сторя това. Свидателят Коен беше предпазлив в отговорите си, което според мен беше разбираемо с оглед на количеството въпроси, които не винаги бяха формулирани еднакво ясно. Не трябва да се забравя, че свидетелят, който беше разпитван под клетва за многобройни събития, случили се години преди това, не трябва да бъде укоряван, че не е могъл със своите отговори да издържи на темпото на силовото задаване на въпроси, на което беше подложен на 8 ноември 1990 г. поотделно и в тандем от двама адвокати-защитници. Наред с това, аз мога да си представя раздражението на един свидетел, когато трябва повторно да отговаря на въпрос, на който е вече отговарял под клетва предишния ден. Свидателят Коен се държа хладнокръвно, като по този начин показва определени качества. Доколкото мога да

преценя, аз и днес го считам за надежден свидетел. Нито пък мисля, че може да бъде третиран като свидетел, даващ показанията си с неохота, дори и само при отчитане на неговите обширни изявления, отразени в протоколите от 7 и 8 ноември 1990 г.

На 15 ноември 1990 г. свидетелят Коен ме информира, че на 26 януари 1989 г. лицата под номера BRZ 05 и BRZ 014 са били в колата с BRZ 10. Той ми даде тези сведения по искане на защитата.

Мисля, че във връзка със свидетеля Енгелен не трябва да пропусна да спомена, че в хода на настойчивия разпит със сигурност не съм придобил впечатление за недостоварност на неговите твърдения. [...]

[...]

(подпис) Русмал Непвю

19 ноември 1990 г.

25. Разглеждането на делото пред Апелативния съд е било продължено на 16, 17 и 18 януари 1991 г.

На 16 януари в открито съдебно заседание е бил разпитан наименуваният свидетел г-н Енгелен. Преди това пред полицията през март 1989 г. и пред съдия-следователя през септември 1990 г. той вече е бил заявил, че е разпознал в лицето на жалбоподателя Ван Мехелен мъжа, който е стрелял с лека картечница по полицейската кола в село Линд. Пред Апелативния съд той е казал, че при последния разпит е получил разрешение да прочете предишните си показания, но че вече не е бил сигурен дали още може да разпознае вида на използваното оръжие или човека, който е стрелял с него. Той също така е заявил, че не е бил заплашван във връзка с делото.

На 18 януари адвокатът на жалбоподателя Ван Мехелен е довел пред съда две лица, подбрани за отличното им зрение (участници в Олимпийските игри като членове на отбора по стрелба на Холандия), които са взели участие при възпроизвеждането на стрелбата чрез експеримент, проведен при такива светлинни и метеорологични условия, които са били подобни на тези по времето на извършване на престъплението. И двамата свидетели са заявили, че не са могли да различат чертите на лицето на хората, действащи като извършители на престъплението, от разстоянието, от което е било поддържано, че обвиняемите са били видени от г-н Енгелен. Видеозапис на възпроизвеждането е бил направен в присъствието на нотариус, който е прибрал за съхранение запечатаната видеокасета.

Разглеждането на делото е било подновено на 21 януари 1991 г., когато бил прегледан видеозаписът на възстановяването на случая.

26. На 4 февруари 1991 г. Апелативният съд е осъдил всичките четирима жалбоподатели с четири отделни, но подобни по съдържание присъди.

И четиримата жалбоподатели са били признати за виновни в извършването на опит за убийство и въоръжен грабеж чрез заплахата с насилие, като са им били наложени наказания от по четиринадесет години лишаване от свобода. Петият подсъдим г-н Амандус Пруаймбум бил оправдан.

Присъдата на Апелативния съд по отношение на жалбоподателя Ван Мехелен съдържа следното:

“ Във връзка с използваните като доказателство показания на останали анонимни свидетели следва да се има предвид, че тези показания са дадени пред съдия, по-точно пред съдия-следователя, отговорен за наказателните дела, попадащи в юрисдикцията на

Районен съд - гр. Хертогенбош, който самият е знаел самоличността на свидетелите, изслушал е дадените от тях под клетва показания, в официален доклад за констатациите си[...]е дал обосновано мнение за надеждността на свидетелите и техните съображения да пожелаят да останат анонимни и освен това е предоставил на обвиняемите и защитата възможността да поставят въпроси на тези свидетели, а тази възможност широко е била използвана, както личи от официалните протоколи за проведените разпити.

Възраженията на идентифицираните само чрез номер свидетели, изслушани от съдия-следователя, срещу разкриване на тяхната самоличност дават достатъчно основание на Апелативния съд да продължи тази анонимност. Апелативният съд отхвърли искането, направено от защитата в хода на делото, за изслушване на тези свидетели в открито съдебно заседание, тъй като това искане може да се възприеме, като имплицитно включващо разкриване на самоличността им, тъй като възможността за тяхното разпознаване в открито съдебно заседание не може да се изключи.

От аргументите за продължаване на анонимността на свидетелите Апелативният съд отчита като особено убедителни съображенията за тяхната лична и на семействата им безопасност, считайки без значение обстоятелството, че те все още не са били заплашвани. Както вече беше отбелязано в определението на съда от 3 октомври 1990 г., настоящето дело се отнася за изключително сериозни престъпления, като опита за убийство е осъществен, за да се избегне разпознаването и ареста от полицията на престъпни дейци, които са били готови да пожертват живота на много хора. При тези обстоятелства решаващ остава рискът за свидетелите, идентифицирани само чрез номер, както и за техните семейства, който би възникнал, ако анонимността им отпадне или не е достатъчно гарантирана. Наред с това, като са отказали да отговорят на определени въпроси, анонимните свидетели не са разкрили и полицейските методи за разследване на тежки престъпления или са запазили анонимността на други служебни лица, ангажирани със случая.

Апелативният съд намери, че показанията на анонимните полицейски служители се потвърждават както едно от друго, така и от доказателства от неанонимен източник. В последните се включват записът на телефонния разговор, проведен между съпругата на г-н Йохан Венериус и нейната майка, от който се установява, че г-н Венериус не се бил върнал у дома си междувременно и неговото местонахождение по същото време е било неизвестно, заключенията на експертите относно автомобилите и оръжията, използвани за извършване на престъплението, и горепосочените показания на разпитаните като свидетели поименно определени цивилни лица и служители на полицията. Апелативният съд не възприема за достоверни показанията на г-н Енгелен.

3. Производство пред Върховния съд

27. Жалпобоподателите са подали касационни жалби за неправилно приложение на закона до Върховния съд.

В съответствие със съвещателното мнение на Главния прокурор Върховният съд е оставил без уважение жалбите с поредица от решения, постановени на 9 юни 1992 г. Той е приел, че при установените обстоятелства показанията на ненаименуваните полицейски служители са допустими, защото, от една страна, твърденията им са били в достатъчна степен потвърдени от неанонимни източници, а от друга - проведената съдебна процедура е обезпечила достатъчна компенсация на затрудненията, при които е работила защитата.

Решенията на Върховния съд по отношение на г-н Вилем Венериус и г-н Ван Мехелен са били публикувани в годишника " Съдебна практика на Холандия -1992 г.", съответно под номера 772 и 773.

28. Не е било поддържано някой от наименованите или анонимните свидетели да е бил по което и да е време заплашван лично или от името на жалбоподателите.

II. Приложими вътрешно право и съдебна практика

29. Освен различията, посочени по-долу (виж пар. 37 и следващите), приложимите вътрешно право и съдебна практика по времето на процедурите, за които се отнасят жалбите, са били същите като посочените в решението на Съда по делото Костовски от 20 ноември 1989 г. (Серия А, N 166). Следователно прави се препращане към това решение, особено към страници 13-17, пар. 22-32.

A. Наказателно-процесуален кодекс (НПК)

1. Общо за доказателствата.

30. Констатацията, че обвиняемият е осъществил деянието, за което е обвинен, трябва да се основава на "правни способности за събиране на доказателствата" (чл. 338 НПК).

31. "Правните способности за събиране на доказателства" включват, между другото, показанията на свидетели относно фактите или обстоятелствата, които те лично са възприели (чл. 339, пар. 1(3) и чл. 342, пар. 1 от НПК), както и писмени документи.

Такива доказателства нормално трябва да бъдат потвърдени от други доказателства (чл. 342, пар. 2 и чл. 344, пар. 1(5) НПК). Обаче официалният доклад, направен в съответната форма от полицейски служител, на когото са възложени правомощия по разследване на престъпления, може да бъде допуснат като доказателство без съответно потвърждение (чл. 344, пар. 2 НПК).

2. Свидетели

31. Прокурорът е овластен да призовава свидетели и експерти по делото (чл. 260 НПК). Към призовката до обвиняемия той прилага списък на свидетелите и експертите, които се сочат от обвинението. Ако обвиняемият пожелае да се призват други свидетели, той може на основание чл. 263 от НПК до три дни преди съдебното заседание да направи съответно искане до прокурора да призове тези свидетели пред съда. [...]

32. При откриването на съдебния процес прокурорът връчва на съда списъка на всички призвани свидетели, който след това се прочита на глас от съдебния секретар (чл. 280, пар. 2 от НПК).

33. Ако прокурорът не е успял да призове свидетел, поискан от обвиняемия, или изрично е отказал да направи това, защитата може да направи искане пред съда за призоваване на същия свидетел (чл. 280, пар. 3 от НПК). Съдът удовлетворява искането, освен ако не направи обосновано заключение, че невяването на свидетеля няма да засегне правото на защита (чл. 280, пар. 4 от НПК).

34. Допълнителното искане на защитата да бъде изслушан свидетел, който не е бил включен в списъка на свидетелите, не е бил повикан да присъства на процеса и призоваването му не е било поискано от защитата на основание чл. 280 от НПК, попада под разпоредбата на чл. 315 от НПК (виж пар. 42 по долу). Според решение от 23 декември 1986 г. на Върховния съд съдът, разглеждащ делото по същество, приема искания от такова естество, само ако прецени, че е необходимо да стори това.

35. Съгласно чл. 315 от НПК съдът, разглеждащ делото по същество, е овластен да събира доказателства по свое усмотрение, включително и да призовава свидетели, които не са били разпитвани преди това.

36. Ако намери, че се налага от конкретния случай, съдът може да разпорежи свидетелят да бъде принудително доведен в съдебно заседание от органите на полицията (чл. 282, пар. 1 и чл. 315 от НПК).
37. Ако по време на процеса съдът намери за необходимо да използва съдия-следовател за изясняване на определен фактически въпрос, той може да спре разглеждането на делото и да го изпрати със съответни указания на съдия-следователя. Допълнителното разследване, извършено в този случай от съдия-следователя, се счита за предварително производство и се осъществява по правилата за това производство (чл.316 от НПК).
38. Апелативната процедура по жалба срещу присъдата и наказанието, постановени от първата инстанция, включва повторното цялостно разглеждане на делото по същество. Както обвинението, така и защитата могат да поискат преразпита на свидетели, които вече са били изслушани от първата инстанция. Също така те могат да сочат нови доказателства и да искат изслушването на нови свидетели, които не са били разпитани от първата инстанция (чл. 414 от НПК). Защитата разполага със същите права, с които е разполагала в първата инстанция (чл. 415 от НПК).

Б. Съдебна практика по отношение на анонимните свидетели

39. В своето решение от 9 януари 1990 г. (Годишник "Съдебна практика на Холандия - 1990 г.", пар. N 409) Върховният съд е приел, че в холандското законодателство липсва общо правило, по силата на което показанията на анонимни служители на полицията да са допустими, само ако преди това съдът, разглеждащ делото по същество, е установил наличието на очевидни данни, че се намират под заплахата.
40. В решението си от 2 юли 1990 г. (Годишник "Съдебна практика на Холандия - 1990 г.", пар. N 692) Върховният съд, в светлината на решението на Европейския съд по делото Костовски е установил, че използването на показания на анонимни свидетели е предмет на по-стриктни изисквания от тези, дефинирани с предишната му практика. В тази връзка тези по-стриктни изисквания са изведени в следното правило: такива показания трябва да бъдат взети от съдия, който (а) знае самоличността на свидетеля, (б) който е обосновал в официален протокол по делото своето мнение относно надеждността на същия свидетел, както и относно неговите съображения да иска да запази анонимността си и (в) който е осигурил на защитата лично или чрез него възможността да поставя въпроси на свидетеля. От друга страна, съгласно същото решение, писменият документ, съдържащ показанията на анонимен свидетел, може да бъде ползван като доказателство, дори когато защитата не е получила разрешение да поставя въпроси на която и да е фаза от процеса, ако (а) присъдата се основава в значителна степен на доказателства с неанонимен източник и (б) съдът, разгледал делото по същество, ясно е установил, че е използвал показанията на анонимния свидетел внимателно и предпазливо.

В. Законодателна реформа

41. Законът от 11 ноември 1993 г. (Държавен вестник от 1993 г., пар. N 603) е добавил редица детайлирани разпоредби, отнасящи се до "защитата на свидетелите". Влязъл е в сила на 1 февруари 1994 г. Допълненията включват следното :

Новият чл. 226а от НПК постановява, че самоличността на свидетеля може да бъде прикрита, ако има основания да се приеме, че разкриването ѝ може да застраши неговия живот, здраве, безопасност, семеен живот или социално-икономическо съществуване и ако свидетелят ясно е заявил, че не желае да дава показания по тези причини. Решението се взема от съдия-следователя, който трябва последователно да изслуша становището на обвинението, защитата и самия свидетел.

Решението на съдия-следователя подлежи на обжалване пред първоинстанционния съд (чл. 226б от НПК).

Съдия-следователят може да нареди застрашеният свидетел да бъде разпитан в отсъствие на обвиняемия или на неговия защитник, или и на двамата, с цел по този начин да не се разкрие самоличността на свидетеля. В този случай представителите на обвинителната власт също може да не присъстват на разпита. Съдия-следователят трябва след това да разреши на защитата да поставя свои въпроси на свидетеля или чрез използване на телекомуникационна връзка или писмено (чл. 226д от НПК).

Разпоредбата на чл. 264 от НПК вече предвижда възможността обвинението да се откаже от призоваването на застрашен свидетел.

Ако съдът, разглеждащ делото по същество, е разпоредил изслушването на свидетел, който се окаже, че е под заплахата, разпитът му се осъществява при закрити врати от съдия-следовател (чл.280, пар. 5 от НПК).

Показанията на анонимен свидетел, взети по реда на горепосочените разпоредби, могат да бъдат използвани като доказателство само срещу лица, обвинени в извършване на престъпления, за които законът допуска вземане на мярка за неотклонение "задържане под стража" (чл. 342, пар. 2б от НПК).

Добавен е нов параграф към чл. 344 НПК, съгласно който писмен документ, съдържащ изявления на лице без разкрита самоличност, може да бъде използван като доказателство, само ако присъдата се основава в съществена степен на други доказателства и ако защитата по време на целия процес не е поискала да му постави лично или чрез другото въпроси.

42. Следните пасажии са извлечени от Разяснителния меморандум към законопроекта, който е станал закон на 11 ноември 1993 г. :

"Законопроектът се основава на предпоставката, че само застрашеният свидетел трябва да бъде в положението да иска пълна анонимност. С това аз разбирам, че ще се намали полезността на определени полицейски служители (например прикрити агенти, представящи се за купувачи на наркотици, участници в екипи за наблюдение или задържане на извършителите на престъпления). Все пак, само с обществен интерес при разследване на тежките престъпления не може да се оправдае гарантирането на пълна анонимност. Според мен този интерес може да бъде в достатъчна степен защитен, ако законът създава възможност служителите на полицията да не отговарят на въпроси, свързани с разкриването на определена специфична за дейността им информация, а така също, ако предоставя на съдията, който провежда разпита, правомощието да вземе всички разумни и необходими мерки, за да предотврати разкриването на идентифицираща информация, като се обезпечи неразпознаваемостта на разпитвания полицейския служител чрез използването на грим или друго прикриване на външността му, или чрез изключване на зрителния контакт между обвиняемия и свидетеля." (Разяснителен меморандум, Долна камара на Парламента 1991-92, 22 483, N 3, стр. 17).

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

43. Г-н Ван Мехелен и г-н Вилем Венериус са подали жалби до Комисията на 27 ноември 1992 г., г-н Йохан Венериус на 8 декември и г-н Пруаймбум на 24 декември същата година. Те са се позовали на чл. 6, пар. 1 и 3 (d) от Конвенцията, поддържайки, че тяхното осъждане се основава в решителна степен на показанията на анонимни свидетели, във връзка с което правото им на защита е било неприемливо ограничено.

44. Комисията е обявила жалбите (номера 21363/93, 21364/93, 21427/93 и 22056/93) за допустими на 15 май 1995 г. В своя доклад от 27 февруари 1996 г. (чл. 31) тя е

изразила мнението си, че няма нарушение на чл. 6 пар. 1 и 3d от Конвенцията (с двадесет гласа срещу осем). Пълният текст на становището на Комисията и две от особените мнения, приложени към доклада, са възпроизведени в анекс към тази присъда.

ОКОНЧАТЕЛНО СТАНОВИЩЕ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ПРЕД СЪДА

45. Правителството е приключило писмената си становище с изразяване на мнение, че жалбоподателите са получили "справедлив процес" по смисъла на чл. 6, пар. 1 и 3d от Конвенцията.

МОТИВИ

I. ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6 АЛ. 1 И 3d ОТ КОНВЕНЦИЯТА

46. Жалбоподателите твърдят, че тяхното осъждане е било основано по същество на показания на служители на полицията, чиято самоличност не им е била разкрита, и които не са били разпитани нито публично, нито в тяхно присъствие. Те поддържат, че е бил нарушен чл. 6 пар. 1 и 3(d), [...]

Нито правителството, нито Комисията са споделили това виждане.

A. Доводи в подкрепа на жалбите, изложени пред Съда

47. Жалбоподателите са поставили под въпрос изобщо необходимостта от поддържане на анонимност на полицейските служители. Оспорили са наличието на някаква опасност за тях или техните семейства. Това се потвърждавало от факта, че г-н Енгелен, един от наименуваните свидетели, който в по-ранните стадии на процеса е направил изявления, уличаващи един от жалбоподателите в извършване на престъпление, не е бил удостоен с право на анонимност и по никое време не се е предполагало, че е заплашван.

Нещо повече, според тях разпитът на свидетелите не е трябвало да бъде проведен пред съдия-следователя. По тяхно виждане напълно осъществимо е било служителите на полицията да се разпитат с променена външност в открито съдебно заседание, ако това е било наложително.

В допълнение жалбоподателите считат, че не са имали достатъчно възможности да оспорят твърденията и да зададат въпросите си на полицейските служители. Те са обърнали внимание върху условията, при които са били проведени разпитите на анонимните свидетели.

Анонимните служители на полицията са били изолирани в една стая със съдия-следователя, която е била недостъпна за жалбоподателите и техните адвокати; не е било възможно за жалбоподателите или защитниците им да се уверят, че няма друго лице в същата стая, нито да следят какво точно става в нея.

Не е бил получен отговор на всички въпроси на защитата. Въпросите, на които не е било отговорено, са включвали например къде се е намирал полицейският служител по времето, когато е възприел фактите, дали е носел очила и дали наблюдението върху паркингите за каравани не се е извършвало чрез оптически уреди или микрофони за подслушване.

Най-накрая жалбоподателите са поддържали, че тяхното осъждане "в решаваща степен" е основано на показанията на анонимни свидетели. Фактически единствените доказателства, на които се е основал Апелативният съд, за да отговори положително на въпроса за идентифицирането на жалбоподателите като автори на престъплението, са произхождали от анонимни служители на полицията.

48. Както правителството, така и Комисията са счели, че няма допуснато нарушение на чл. 6, пар. 1 и 3d.

Те са приели, че личната безопасност на служителите на полицията и на техните семейства, както и необходимостта да не се увреди тяхната полезност при други подобни полицейски акции, дават достатъчно оправдание за поддържане на анонимността им.

Следваната процедура е съобразена с решението на Върховния съд на Холандия от 2 юли 1990 г. (виж пар. 40 по-горе), което е последвало решението на Съда по правата на човека по делото Костовски (решение от 20 ноември 1989 г., Серии А, N 166). Такава процедура по тяхно виждане е била приета от Съда и по решението Дурсън (Дурсън срещу Холандия, 26 март 1996 г., "Преглед на постановления и решения 1996-II").

В съответствие с тази процедура показанията на анонимните полицейски служители са били взети (а) от съдия, който (б) лично се е убедил в самоличността на разпитваните, (в) в официалния си доклад е дал писмено мнение за надеждността и достоверността им, (г) изразил е обосновано становището си по техните съображения да останат анонимни и ги е приел за достатъчни и (д) предоставил е на защитата достатъчно възможности да им постави лично или чрез друго своите въпроси. Това следвало от много подробния доклад на съдия-следователя.

Допълнително към това са били налице доказателства от неанонимни източници, а именно записан телефонен разговор, показания на наименувани полицейски служители и известни експертни данни, които са потвърждавали показанията на анонимните служители на полицията. Следователно осъждането на жалбоподателите не е било основано единствено на изявленията на последните.

Б. Оценката на Съда

1. Приложими принципи

49. Тъй като изискванията на чл. 6, пар. 3 от Конвенцията следва да се разглеждат като специфични аспекти на правото на справедлив процес, гарантирано от чл.6, пар. 1, Съдът ще изследва оплакванията по чл.6, пар. 1 и 3d, взети заедно (виж между другите прецеденти горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 469-470, пар. 66).

50. Съдът припомня, че допустимостта на доказателствата е преди всичко предмет на регулиране от националното право и като общо правило е оставено националните съдилища да оценяват представените пред тях доказателства. Прилагайки Конвенцията, задачата на Съда е не да прецени дали показанията на свидетелите са били правилно допуснати като доказателства, а по-скоро да провери доколко процедурата като цяло, включваща и начина на събиране на доказателства, е била справедлива (виж между другите прецеденти горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 470, пар. 67).

51. В допълнение всички доказателства по принцип трябва да бъдат събрани в хода на публично производство в присъствието на обвиняемия и при отчитане на състезателното начало. Има изключения от този принцип, но те не следва да ограничават правото на защита. Като общо правило пар. 1 и 3 (d) от чл. 6 на Конвенцията изискват на обвиняемия да бъде предоставена адекватна и подходяща възможност да оспорва твърденията на лицето, което свидетелства срещу него или когато то дава непосредствено показанията си, или на един по-късен етап. (Вж. Решението на делото Луди срещу Швейцария от 15 юни 1952 г. (Серия А, номер 238, стр.21, пар. 49), използването на обвинителни показания, дадени от анонимни свидетели, не винаги е несъвместимо с Конвенцията.

53. В същото решение Съдът е отбелязал следното :

“ Вярно е, че чл. 6 изрично не изисква отчитане на интересите на свидетелите. Все пак техният живот, свобода или лична сигурност също могат да бъдат изложени на риск, при което е възможно да бъдат засегнати и правата на личността, защитавани от чл. 8 на Конвенцията. Такива интереси на свидетелите и жертвите по принцип се защитават от други разпоредби на Конвенцията, от които произтича, че договорилите се държави трябва така да организират своите наказателни процедури, че същите да не бъдат изложени на неоправдана опасност. На тази основа принципът на справедливия процес също изисква в подходящи случаи интересите на защитата да бъдат балансирани с тези на свидетелите и жертвите, посочени да свидетелстват.” (виж горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 470, пар. 70).

54. Когато се запазва анонимността на свидетелите на обвинението, защитата се изправя пред трудности, които обикновено са недопустими в наказателното производство. В тази връзка Съдът е приел, че в такива случаи чл. 6, пар. 1, разгледан съвместно с чл. 6, пар. 3(d) от Конвенцията, изисква затрудненията, при които работи защитата, да бъдат в достатъчна степен компенсирани от процедурите, следвани от съдебните власти (горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 471, пар. 72).

55. Накрая трябва да бъде припомнено, че осъждането не може да се основава единствено или в решаваща степен на анонимни показания (горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 472, пар. 76).

2. Приложение на гореизложените принципи

По мнение на Съда балансирането на интересите на защитата с аргументите в полза на поддържане на анонимността на свидетелите повдига специални проблеми, ако въпросните свидетели участват в полицейските сили на държавата. Въпреки че техните интереси и интересите на техните семейства също заслужават защита при действието на Конвенцията, трябва да се признае, че положението им до известна степен е различно от това на незаинтересувания свидетел или пострадалото лице. Те носят общо задължение да се подчиняват на държавните изпълнителни органи и обикновено имат връзка с обвинителната власт. Дори единствено по тези причини използването им като анонимни свидетели трябва да се ограничи само при наличието на изключителни обстоятелства. В допълнение, от естеството на техните служебни задължения, особено когато действат като органи по задържане на извършители на престъпления, следва необходимостта да дават показания в открито съдебно заседание.

57. От друга страна, Съдът по принцип е приел, че при зачитане на правото на защита, желанието на полицейските власти да запазят анонимността на своите прикрити агенти сред престъпния свят, с оглед на осигуряване на тяхната или на семействата им безопасност и ненакърняване на възможността за използването им при бъдещи операции, може да бъде правно оправдано (виж горепосоченото решение по делото Луди, стр. 21, пар. 49).

58. При отчитане мястото на правото на справедливо правосъдие в демократичното общество, всяка мярка, която ограничава правата на защитата, трябва да бъде крайно необходима. При всяко положение, ако е достатъчна, трябва да се прилага по-малко рестриктивната мярка.

59. В настоящия случай въпросните служители на полицията са били в отделна стая със съдия-следователя, при изключване на достъпа на обвиняемите и даже на техните защитници. Всички комуникации са били осъществявани чрез звукова връзка. По този начин защитата не само не е знаела идентичността на свидетелстващите полицаи, но също така е била лишена от възможността да наблюдава тяхното поведение при пряко поставяне на въпроси и в тази връзка да проверява тяхната надеждност (виж горепосоченото решение по делото Костовски, стр. 20, пар. 42 накрая).

60. Не беше задоволително обяснено пред Съда защо е било необходимо да се прибегва до такива изключителни ограничения на правото на обвиняемия да присъства при събирането на доказателствата, както и защо не е било обсъдено прилагането на нетолкова крайни мерки.

При липсата на каквато и да е последваща информация, Съдът не може да приеме, че оперативните нужди на полицията съставляват достатъчно законово оправдание. Трябва да се отбележи, че Разяснителният меморандум към законопроекта, който е станал закон на 11 ноември 1993 г. (виж пар. 42 по-горе), в тази насока се позовава на възможностите да се използва грим или друго прикриване на външността, или да се изключи прекият зрителен контакт.

61. Нито пък Съдът е убеден, че Апелативният съд е положил достатъчно усилия да оцени действителната заплаха от репресии по отношение на полицейските служители или техните семейства. От решението на този съд не следва, че изобщо е бил обсъден въпросът дали жалбоподателите са били в състояние да осъществят такива заплахи или да подбудят другото да стори това. Допускането на анонимните свидетели е било основано изключително на сериозността на извършените престъпления (виж пар. 26 по-горе).

В тази връзка трябва да се подчертае, че г-н Енгелен, граждански свидетел, който в ранна фаза на процеса е направил изявления, идентифициращи един от жалбоподателите като престъпен деец, не е разполагал със защита на анонимността, като при това никой не е поддържал, че по което и да е време е бил заплашван.

62. Вярно е, както се отбелязва и от правителството и Комисията (виж пар. 48 по-горе), че анонимните полицейски служители са били разпитани пред съдия-следовател, който лично се е убедил в самоличността им и в много подробен официален доклад е обосновал констатациите си, поддържайки мнение за тяхната надеждност и достоверност, както и за обосноваването на съображенията им да останат анонимни.

Въпреки това тези мерки не могат да послужат за подходящ заместител на възможността на защитата да поставя въпроси на свидетелите в тяхно присъствие и да прави собствени преценки за тяхното поведение и надеждност. Така че не може да се каже, че затрудненията, при които е работила защитата, са били съответно балансирани чрез провеждане на горепосочените процесуални действия.

63. Нещо повече, единствените доказателства, на които се е позовал Апелативният съд, за да приеме, че жалбоподателите са действителните извършители на престъпленията, са били показанията на анонимните полицейски служители. При това положение осъждането на жалбоподателите “в решаваща степен” е било основано върху тези анонимни изявления.

64. Според вижданията на Съда настоящият случай следва да се разграничи от случая Дурсън: при последния делото е било решено при наличието на съдържаща се в него писмена информация за това, че свидетелите Y.15 и Y.16, които са били граждански граждани и са познавали лично обвиняемия, са имали достатъчно основания да считат, че той би могъл да прибегне до насилие, като освен това те са били изслушани в присъствието на адвоката на подсъдимия (виж горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 454-55, пар. 25, стр. 455-56, пар. 28, и стр. 470-71, пар. 71 и 73).

В допълнение при последния случай позитивната идентификация на обвиняемия като извършител на престъпленията, предмет на обвинението, е била потвърдена от други доказателства, чиито източници не са били анонимни свидетели (виж горепосоченото решение по делото Дурсън, стр. 458-59, пар. 34, и стр. 472, пар. 76).

65. При това положение Съдът не може да приеме, че процедурата, взета в нейната цялост, е била справедлива.

В. Заключение

66. Налице е нарушение на чл. 6, пар. 1, разгледан съвместно с чл. 6, пар. 3(d) от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 50 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

67. Член 50 от Конвенцията [...]

А. Вреди

68. Жалбоподателите поддържат, че ако Апелативният съд в гр. Хертогенбош не се беше основал на показанията на анонимните служители на полицията, те не биха били осъдени, а щяха да бъдат оправдани. Всеки от тях претендира обезщетение за неимуществени вреди в размер на по 250 холандски гулдена за всеки ден на задържането.

Правителството счита, че искът за обезщетение е “несъразмерно висок”.

Представителят на Комисията не е заявил становище.

69. Съдът намира, че при създадите се обстоятелства, този аспект на делото не е готов за решаване. Съответно необходимо е да се въздържа от произнасяне, като отчита възможността за постигане на съгласие между ответната държава и жалбоподателите.

Б. Разноски по делото

70. Жалбоподателите нямат искане за присъждане на разноски, направени по вътрешната наказателна процедура.

По отношение на разноските, направени по процедурите пред Европейската комисия и Съдът по правата на човека, исканията на жалбоподателите са както следва :

Г-н Ван Мехелен и г-н Вилем Венериус (представявани от г-н Спронкен): 16 598.07 холандски гулдена ;

Г-н Йохан Венериус (представяван от г-н Сикрона) : 30 446.43 холандски гулдена ;

Г-н Пруаймбум (представяван от г-н Кнупс) : 11 905 холандски гулдена.

Правителството и представителят на Комисията не са коментирали тези искания.

71. Съдът отбелязва, че г-н Ван Мехелен, г-н Йохан Венериус и г-н Вилем Венериус са получавали правна помощ от институциите по Конвенцията.

72. Съдът се убеди, че поисканите разноски са действително и необходимо направени от жалбоподателите в опитите им да отстранят последиците от констатираното нарушение. Той също така намира сумите, поискани от жалбоподателите Ван Мехелен, Вилем Венериус и Пруаймбум, за обосновани по размер.

От друга страна, претенцията на г-н Йохан Венериус се намира в диспропорция с тези на останалите жалбоподатели. Не е дадено обяснение за това несъответствие.

73. Съдът присъжда на г-н Пруаймбум поисканата сума.

На г-н Ван Мехелен и г-н Вилем Венериус общо присъжда поисканата сума, намалена със сумата, платена от Съвета на Европа за оказаната им правна помощ, а именно 11 412 френски франка.

Решавайки на базата на равнопоставеността, Съдът присъжда на г-н Йохан Венериус 20 000 холандски гулдена, намалена със сумата, платена от Съвета на Европа за оказаната му правна помощ, а именно 11 436 френски франка.

С. Лихва за забавено плащане

74. Съгласно постъпилата в Съда информация законната лихва за забава на плащането в Холандия към момента на постановяване на настоящето решение е 5 % годишно.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. Приема с шест гласа срещу три, че е било допуснато нарушение на член 6, пар. 1 от Конвенцията, разгледан съвместно с член 6, пар. 3d;
2. Приема единодушно, че ответната държава трябва да плати в срок от три месеца разноски по делото, както следва:
  - (а) на жалбоподателите Ван Мехелен и Вилем Венериус общо 16 598.07 холандски гулдена, намалени с 11 412 френски франка, превърнати в холандски гулдени по курса към момента на постановяване на настоящето решение ;
  - (б) на жалбоподателя Йохан Венериус 20 000 холандски гулдена, намалени с 11 436 френски франка, превърнати в холандски гулдени по курса към момента на постановяване на настоящето решение;
  - (в) на жалбоподателя Пруаймбум 11 905 холандски гулдена;
  - (г) лихва за забавено плащане в размер на 5 % годишно трябва да бъде платена, считано от изтичане на горепосочения тримесечен срок за уреждане на задължението за разноските;
3. Отхвърля единодушно иска за заплащане на разноски по делото на жалбоподателя Йохан Венериус в останалата му част;
4. Приема единодушно, че въпросът за приложението на член 50 от Конвенцията във връзка с иска на жалбоподателите за заплащане на обезщетение за вреди не е готов за решаване, поради което:
  - (а) въздържа се от произнасяне по посочения въпрос ;
  - (б) поканва правителството и жалбоподателите да представят, в рамките на следващите три месеца, техните писмени съображения по съществото на въпроса, в частност да уведомят Съда за всяка спогодба, която са могли да постигнат;
  - (в) въздържа се от продължаване на процедурата по делото и делегира на председателя на състава правото да го насрочи отново при необходимост.

Съставено на английски и френски език и постановено в открито заседание, проведено в Двореца на правата на човека, Страсбург, на 23 април 1997 г.

Рудолф Бернхард, председател

Херберт Петцолд, секретар

В съответствие с член 51, пар. 2 от Конвенцията и Правило 55, пар. 2, от Правилата В на Съда, следните особени мнения са приложени към решението:

(а) особено мнение на г-н Мачер и г-н Валтикос;

(б) особено мнение на г-н Ван Дайк.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИИТЕ МАЧЕР И ВАЛТИКОС

Случаят е граничен. От една страна, условията, при които е протекъл процесът и са били разпитани свидетелите, определено не са били напълно удовлетворителни и несъмнено биха могли да бъдат подобрени, въпреки че трябва да се признае, че в холандското право са били направени усилия за приспособяване на процедурата за изслушване на анонимни свидетели към изискванията на член 6 от Конвенцията, така както са посочени в решението по делото Костовски срещу Холандия (20 ноември 1989 г., Серия А, N 166). От друга страна, делото е било за въоръжен грабеж и е разбираемо, че свидетелите, въпреки че са били служители на полицията, са се страхували от отмъщението на стрелящи с лека ръка криминално изявени лица. Когато подобна ситуация възникне в бъдеще, разбира се, би било желателно да се обърне по-голямо внимание на изискванията на член 6 от Конвенцията при вземане на съответните мерки.

В конкретния случай, имайки предвид всички обстоятелства, ние не можем да открием нарушение на член 6 от Конвенцията и се съгласяваме изцяло с особеното мнение на съдията Ван Дайк.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯТА ВАН ДАЙК

1. За съжаление аз не мога да се съглася със заключенията на мнозинството, че е налице нарушение на чл. 6, пар. 1, във връзка с пар. 3(d) от Конвенцията. Нито мога да се присъединя и към съображенията на мнозинството, изложени в подкрепа на това заключение.
2. Въпреки че практиката на Съда все още не е напълно развита, по отношение на условията, при които присъдата по наказателно дело може отчасти да се основава на показания на анонимни свидетели, Съдът е очертал известни рамки. Аз съм на мнение, че настоящето решение не попада нито в тези рамки, нито представлява някакво тяхно логическо продължаване, докато от друга страна фактите по делото не са толкова специфични, за да оправдаят разграничаването на настоящия случай най-вече от случая Дурсън (Решение по делото Дурсън срещу Холандия от 26 март 1996 г., Практика 1996-II), по който беше прието, че Холандия не е допуснала нарушение на чл. 6, пар. 1, разгледан съвместно с пар. 3(d) от Конвенцията. Независимо от това, че Съдът не е обвързан от прецеденти, правната сигурност и равенството пред закона изискват практиката на Съда да бъде едновременно последователна и прозрачна, а така също и разумно предсказуема тогава, когато фактите по делото са сравними с тези от предишни дела.
3. Тъй като "допустимостта на доказателствата е преди всичко предмет на регулиране от вътрешното право и по общо правило е оставено за националните съдилища да преценяват представените пред тях доказателства" (виж решението по делото Дурсън, стр. 470, пар. 67), приложимото национално законодателство и следваната от вътрешните съдилища съдебна практика до известна степен са релевантни за Съда по настоящето дело.

Във връзка с решението на Европейския съд по делото Костовски (виж пар. 40 на настоящето решение) Върховният съд на Холандия е ревизирал своята практика, отнасяща се за условията, при които присъдата може да се основава на показания на

анонимни свидетели. Нещо повече, вземайки за изходна точка променената съдебна практика и основавайки се и на анализ на практиката на Европейския съд по допустимостта на показанията на анонимни свидетели, както и на нейната относимост към съответния вътрешен закон и съдебната практика в Холандия, холандското правителство е предложило, а законодателната власт е приела, няколко изменения на Наказателно-процесуалния кодекс (виж пар. 41 от настоящето решение и Разяснителния меморандум към закона от 1993 г., цитирани по-горе).

Законът от 1993 г. все още не е бил в сила, когато е била издадена присъдата, предмет на обсъждане по настоящето дело. Все пак, дори и да е бил в сила, следваната процедура от Апелативния съд би била в съответствие с въведените с него нови правила. Вярно е, че между изброените от закона основания за запазване в тайната на личната идентификация на свидетелите не е включено и съображението по тактически причини да не се разкрива самоличността на полицейския служител, за да не се увреди бъдеща му ефективност. Разяснителният меморандум към законопроекта многословно прогласява, че според мнението на правителството сам по себе си общественият интерес при разследването на тежки престъпления не може да оправдае гарантирането на пълна анонимност (виж пар. 41 и 42 от настоящето решение). Все пак Апелативният съд не е основал своето съгласие с желанието на свидетелите да останат анонимни на горепосоченото основание, а на основание опасенията им за безопасността на техния живот и живота на членовете на семействата им (виж пар. 26 от настоящето решение), като правната основа за това се намира в чл. 226а от НПК.

Разбира се, казаното по-горе не гарантира само по себе си, че ревизираната практика на Върховния съд и съответните разпоредби на изменения Наказателно-процесуален кодекс при всички обстоятелства ще се оказват в съответствие с изискванията на Конвенцията. Обаче при всяко положение, както вече беше отбелязано, националното законодателство и съдебна практика по този въпрос имат самостоятелно значение. Нещо повече, в конкретния случай, отчитайки правната основа на релевантната вътрешносъдебна практика и историята на промените в националното законодателство, при които изрично е била съобразена практиката на Съда в Страсбург, са налице достатъчно причини за презюмиране на съответствието на процедурата с Конвенцията, най-малкото защото подобни на разглежданите проблеми са били преди това предмет на обсъждане в решения на Европейския съд.

4. В края на краищата, като отчетох в съвкупността им всички засегнати проблеми, достигнах до заключение, че в случая не е бил нарушен чл. 6, пар. 1 и 3(d) от Конвенцията. Може би е било за предпочитане Апелативният съд или съдия-следователят да разпитат свидетелите в присъствието на защитниците и прокурора, при запазване възможността на обвиняемите да следят за хода на делото в отделно помещение. От протоколите по делото аз не мога да разбера дали тази възможност изобщо е била обсъждана. Проведената процедура обаче, дори и такава каквато е била в действителност, при отчитане на всички факти и обстоятелства, според мен не е ограничила правото на обвинените лица да проверяват свидетелските показания до степен защитата им да бъде лишена от адекватна и надлежна възможност да поставя въпроси и оспорва достоверността на свидетелите, така както се изисква от чл. 6, пар. 1 и 3(d) (виж решението по делото Люди срещу Швейцария от 15 юни 1992 г., Серии А, N 238, стр. 21, пар. 47). Следователно аз намирам, че процесът е бил справедлив, вземайки предвид компенсаторните елементи в проведеното наказателното производство, възприети от Апелативния съд и осъществени от съдия-следователя. В подкрепа на своето заключение, аз бих наблегнал върху следните аспекти :

(a) Анонимните свидетели не са били разпитани само от обвинението, но също така и от независим и безпристрастен съдия, който, съдейки по неговия официален доклад до

Апелативния съд относно непосредствените му констатации, е положил значителна грижа да компенсират защитата за затрудненията, настъпили в резултат на липсата на изправяне лице в лице срещу разпитваните лица. Жалбоподателите и техните адвокати са могли да изслушат разпита, проведен от съдия-следователя, и самите да задават въпроси. В това отношение, както правилно е установено и от Комисията, настоящото дело е различно от делата Костовски (решение по делото Костовски срещу Холандия от 20 ноември 1989 г., Серии А, N 166, стр.20, пар. 42), Уиндиш (решение по делото Уиндиш срещу Австрия от 27 септември 1990 г., Серии А, N 186, стр. 10, пар. 27), Люди (горещитираното решение, стр. 21, пар. 49) и Сейди (решение по делото Сейди срещу Франция от 20 септември 1993 г., Серии А, N 261-С, стр. 56-57, пар. 44). Релевантната за подобен случай практика, когато свидетелите са разпитани от съдия-следовател вместо от съда по същество, беше възприета от Съда по делото Дурсън, а именно с нея беше констатирана липса на противоречие с Конвенцията (виж горещитираното решение, стр. 471, пар. 73).

- (б) Апелативният съд е изложил съображенията си за делегиране на разпита на свидетелите на съдия-следователя. Тежестта, която малцинството от Комисията, е отдала на този факт в смисъл, че като съд по съществуването на делото не е следвало сам да се лишава от възможността непосредствено да прецени надеждността на свидетелите, по мое мнение не може да бъде решаваща. Няма разумна причина същият съд да не може да разчита на преценката на съдия-следователя, който е бил в еднаква степен независим и безпристрастен. В тази връзка от значение е също така, че разпитите пред съдия-следователя са проведени не във фазата на предварителното производство, а по време на спиране на съдебния процес пред Апелативния съд и вследствие на разпореждане на последния. Така че те съставляват част от същинския съдебен процес. По делото за случая Костовски, където Европейският съд постави ударението върху значението на възможността съдията по съществуването на спора да упражнява надзор върху свидетелите, само един от свидетелите е бил разпитан от съдия, който при това не е знаел самоличността му (горещитираното решение, стр. 21, пар. 43).
- (в) Показанията, дадени пред съдия-следователя, са съдържали твърденията на свидетели, които са били идентифицирани от разпитващия орган по съответното време като положили клетва служители на полицията, които са били овластени да осъществяват функции по разследване на престъпления и в тази връзка са съзнавали отговорността си за всяка казана от тях неистина (виж решението по делото Луди, стр. 21, пар. 49).
- (г) Съдия-следователят, който е наблюдавал свидетелите по време на разпитите, е дал обосновано мнение за тяхната надеждност. Това също представлява принос към компенсирането на защитата за лишаването ѝ от такава визуална информация, която би ѝ разрешила да подложи на проверка достоверността на показанията.
- (д) Съдия-следователят е развил мотивирано мнението си по въпроса дали желанието на полицейските служители да останат анонимни било оправдано. Съображенията му са били възприети и от Апелативния съд, на базата на основания, изложени в мотивите на постановената присъда. Споделеното между двете съдебни институции становище, че обвиненията и обстоятелствата по тях са били с такъв характер, че опасенията за реакция чрез насилие не са били безпредметни, не може да бъде квалифицирано като необосновано. Разпоредбата на чл.6 не гарантира неограничено правото да се подлагат на разпит свидетелите. Необходимо е не само да се признае правото на компетентния национален съд да обезпечи съответствието на следваната от него процедура с неотложните нужди за справедливо правораздаване, но също и да намери баланса между интересите на защитата по чл. 6 и интересите на свидетелите, защитени от други основни разпоредби на Конвенцията (виж решението по делото Дурсън, стр. 470, пар. 70). Въпреки че с решението по делото Луди (цитирано по-горе,

стр. 21, пар. 70) Съдът е приел за легитимни интересите на полицейските власти да запазят анонимността на техните агенти, в конкретния случай по-голяма тежест следва да се отдаде, както е сторил и Апелативният съд, на интересите на самите агенти, свързани със защита на живота им и безопасността на техните семейства (виж чл. 2, 3, 5 и 8 от Конвенцията).

- (е) На защитата е била дадена широка възможност да изслуша и подложи на разпит свидетелите, както и да коментира записването на техните отговори, и тя фактически се е възползвала в пълна степен от тази възможност. Техническите недостатъци, за които се правят оплаквания, са създавали неудобства и е могло да бъдат избегнати, но те не са били с такъв характер, че да възпрепятстват защитата в значителна степен, особено ако се отчете обширното време, предоставено за провеждане на разпитите, и подробният начин на записване на показанията.
- (ж) Апелативният съд не е изключил предварително възможността за поставяне на допълнителни въпроси на свидетелите по време на съдебния процес, но е бил на мнение, че защитата не е обективирала такова искане. Нещо повече, на защитата е била предоставена възможност да оспори показанията и използването им като доказателства в откритата съдебна процедура пред Апелативния съд.
- (з) Присъдите не са били основани единствено на показанията на анонимни свидетели. Въпреки че те са били в сърцевината на доказателствения материал, налице са били показания и на идентифицирани свидетели, експертни заключения и запис на телефонен разговор. В тази връзка Европейският съд трябва да признае, че "като общо правило остава за националните съдилища да преценяват представените пред тях доказателства".

В мотивите на решението си по делото Дурсън, с което критерият за "решаваща степен" е бил разработен и приложен (горецитираното решение, стр. 472, пар. 76), Европейският съд е установил, че същият е удовлетворен в ситуация, при което осъждането е било основано освен на показанията на анонимни свидетели и на показанията на идентифицирани свидетели, които са били дадени в полицията, но са били оттеглени в съдебния процес по същество, както и на показанията на идентифицирани свидетели, които са изчезнали, преди защитата да е имала възможност да ги подложи на разпит (горецитираното решение, стр. 472, пар. 76, във връзка със стр. 458-59, пар. 34).

В светлината на всички тези аспекти на делото, аз достигам до заключението, че процесът, който е довел до осъждането на жалбоподателите, е бил "справедлив" по смисъла на чл. 6 от Конвенцията, така както е бил изтълкуван от Европейския съд в предходната му практика.

След като съм обявил заключението си, със съответно уважение бих желал да изложа констатациите си и по отношение на съображенията, на които мнозинството е основало решението си.

5. Както мнозинството, така и аз, в съответствие с практиката на Съда, вземам за изходна точка положението, че е нормално доказателствата да се събират в открито заседание. Следователно, абстрактно погледнато, намирам, че за предпочитане е било разпитът на анонимните свидетели с промяна на външността им да се проведе пред Апелативния съд. Въпреки това аз уважавам мнението на Апелативния съд, че това би било твърде рисковано, защото така няма да се изключи възможността за разкриване на самоличността на свидетелите. Бих предпочел Апелативният съд да аргументира по-конкретно своето становище. От друга страна, на мен ми липсва опитността, а това предполагам се отнася и за моите колеги от Съда, да преценя дали

тези опасения са били оправдани, или не. Може само да се гадае дали защитата би била в по-добро положение, ако можеше да наблюдава поведението на свидетелите и проверява непосредствено тяхната достоверност, когато те се явяват с променена външност, особено при отчитане на обстоятелството, че ефективно могат да бъдат променени гласът, интонацията и жестовете на разпитваното лице. Най-общо казано може да се приеме, че националният съд се намира в по-добра позиция да преценява такива усложнени фактически въпроси, в сравнение с позицията на Европейския съд, който трябва да подменя решението на националния съд със свое, само ако първото е необосновано. От съдържанието на решението по делото Дурсън е ясно, че в този случай Съдът е признал първостепенната отговорност именно на националния съд.

6. Фактът, че по служителите на полицията е било стреляно в хода на преследването, не означава сам по себе си, че на един по-късен етап, по време или след процеса, техният живот и безопасност, както и животът и безопасността на техните семейства са били в опасност. Все пак в тази връзка националните власти (в случая вътрешните съдилища) следва да разполагат с по-широки възможности за балансиране интересите на защитата с интересите на свидетелите (виж решението по делото Дурсън, стр. 470, пар. 70, където е приложен тестът за обосноваване). По мое мнение Апелативният съд не е надскочил допустимата граница, установявайки, че рискът от разкриване на самоличността на свидетелите е съществувал и че страхът им за собствения живот и безопасност, както и за тези на семействата им, е бил оправдан от гледна точка на тежестта на извършените престъпления и употребеното насилие.

Аз не съм съгласен с мнозинството, че Апелативният съд е пропуснал да направи действително усилие да оцени заплахата от репресия. Същият е разполагал с доклада за констатациите на съдия-следователя, в който последният се е позовал не само на изявленията на въпросните служители на полицията, основани на предишния им житейски опит (пар. 17 и 21 от решението), но също така е изложил своята лична оценка, базирана върху сериозността на престъпленията и насилието, използвано от извършителите. При наличието на мотивирани мнения както на съдия-следователя, така и на Апелативния съд, последното от които е било предмет на надзорна проверка от Върховния съд, не е било нужно правителството да даде свое отделно обяснение по въпроса, нито пък според мен е било в състояние да постъпи така.

С решението по делото Дурсън (цитирано по-горе, стр. 470-71, пар. 71) Европейският съд е приел, че действителната заплахата за свидетелите не съставлява задължителна предпоставка за обосноваването на решението да се запази тяхната анонимност и че предходният опит също може да бъде релевантен. В конкретния случай също следва да се вземе под внимание фактът, че някои от свидетелите са били ранени при преследването на извършителите на грабежа. Дори и да се застане на позицията, че такъв риск е имплицитно включен в професията на служителите на полицията, това съвсем не означава, че последните са задължени да поемат ненужни рискове, както и че животът и безопасността на техните семейства заслужава по-малка защита от тази на другите граждани. "Общото задължение за подчинение на държавните изпълнителни органи" (виж пар. 55 от решението), което се дължи от полицейските служители, не може да означава, че техните и на семействата им живот и безопасност заслужават по-малка защита. Следователно аз не мога да се съглася с мнозинството, че само защото по случая са въвличени полицаи, обстоятелствата по делото са различни от тези по делото Дурсън, доколкото става въпрос за баланса на интересите на защитата и тези на посочените свидетели.

Фактът, че г-н Енгелен, който първоначално е дал крайно обвинителни показания, не е бил удостоен с анонимност от полицията и въпреки това не е претърпял никаква вреда, причинена от жалбоподателите, не може да бъде решаващ в този контекст. В случая е възможно полицията да е направила грешка, като е разкрила самоличността му, но при

всяко положение последващите събития автоматично и ретроспективно не обезсилват обоснованата оценка на риска. Не може да бъде упрекван свидетел, който изпитва сериозни страх, за това, че не е изчакал да го изрази докато нещо наистина сериозно се случи на него или на останалите свидетели. При това единственият критерий, който трябва да се преценява от националния съд, е обосноваността на този страх.

7. Аз не мога да приема, че за полицая трябва да има специално задължение да дава показания в открито съдебно заседание (виж пар. 56 от решението), тъй като става въпрос за общо гражданско задължение, предписано от закона. И въпреки че може да се постигне съгласие по това, че до използването на полицейски служители като анонимни свидетели “трябва да прибегва само при изключителни обстоятелства”, от друга страна, следва да се оспори позицията, че анонимността им би могла да отпадне при по-малки изисквания към възраженията на защитата, защото техните твърдения са твърдения на положили клетва професионалисти, чиято самоличност и правомощия за разследване на престъпления могат лесно да се проверят от съдия-следователя.
8. Мнозинството също така се е занимало с въпроса дали “оперативните нужди” са обезпечили достатъчно оправдание за запазване на анонимността на служителите на полицията. В тази връзка е направено позоваване на Разяснителния меморандум към закона от 11 ноември 1993 г., в който холандското правителство сочи, че по негово мнение този интерес трябва да се защити с не толкова крайни ограничения върху правото на защита. Въпреки това, моето становище е, че този проблем е с по-малко значение в конкретния случай, тъй като Апелативният съд е обявил в решението си, че сред аргументите на свидетелите за запазване на анонимността им е отчел като решаващ само аргумента, отнасящ се до личната безопасност на тези свидетели и на техните семейства (виж пар. 26 от решението).
9. Не може да се отрече, а и фактически не е било отричано, че в случая възможностите на защитата да подлага на разпит свидетелите са били ограничени. Но пък те не са безгранични и в нормалните ситуации, когато самоличността на свидетелите е известна на защитата. Обстоятелството, че свидетелите не са отговорили на някои от въпросите и че това е било прието от съдия-следователя, може да съставлява повод за критика, но това би могло да се случи, ако свидетелите бяха разпитани в открито съдебно заседание след промяна на външния им вид. Следователно може да се постави под съмнение дали е било необходимо и уместно да се откаже отговорът на някои въпроси на защитата, с цел да се защити анонимността на разпитвания свидетел и тайната на полицейската тактика. Все пак въпросът трябва да се адресира преди всичко към компетентния национален съд, а в случая действително му е отговорено утвърдително от съдия-следователя, чието становище след оспорване от защита е било обсъдено и потвърдено от Апелативния съд. Според мен като цяло нито ограниченията, които са произтекли от нуждите на конкретната ситуация, нито тези, които са били възприети от съдия-следователя, са били такива, че да оправдаят констатацията за липса на “адекватна и уместна възможност за разпит на свидетелите”, каквато е била изисквана от Съда с неговото решение по делото Костовски (цитирано по-горе, стр. 20, пар. 41). Следователно затрудненията, при които е работила защитата, са били в достатъчна степен балансирани от процедурите, следвани от съдебните власти (виж решението по делото Костовски, стр. 21, пар. 43, и решението по делото Дурсън, стр.472, пар. 76).
10. Накрая, въпреки че показанията на анонимните свидетели са били съществена част от доказателствата, не може да се каже, че присъдите са основани единствено на тях. Трудно е да се поддържа и това, че те са послужили като основа на присъдите “в решаваща степен”, както се поддържа от мнозинството (пар. 63 от решението). Аз споделям мнението на делегата на Комисията, изразено в заседанието на Съда, че критерият, изложен с решението по делото Дурсън (стр 472, пар. 76), е труден за

приложение, тъй като тогава, когато показанията на анонимните свидетели се използват от съда като част от доказателствата, това винаги ще бъде, защото съдът ги счита за "решаваща" част от тези доказателства, която прави доказателствения материал пълен или поне достатъчен. И тук би трябвало да доминира констатацията на Съда, че "като общо правило за националните съдилища остава да преценяват представените пред тях доказателства" (пар. 50 от настоящето решение). Нещо повече, както вече беше споменато (виж пар. 3, буква з по-горе), фактите по настоящето дело в това отношение не изглеждат съществено различни от тези по случая Дурсън.